

Kad susjed postane monstrum: femicid i tamna strana ljudske psihe (5. priča)

Peti nastavak donosi detaljan prikaz najpotresnijeg slučaja obiteljskog nasilja u suvremenoj hrvatskoj povijesti – trostrukog ubojstva u sudnici 1999. Taj je slučaj postao tragični simbol borbe protiv nasilja nad ženama i prekretnica u shvaćanju koliko ozbiljno društvo mora shvatiti svaki signal koji upućuje na obiteljsko nasilje.

Masakr u sudnici

Brakorazvodna parnica zakazana je za jutro 22. rujna 1999. na Općinskom građanskom sudu u Zagrebu. Mato Oraškić, suprug u postupku razvoda, stigao je na sud oko 9:30 sati, noseći u torbi skriveni pištolj. Iskoristio je svoje policijsko znanje da neopaženo unese oružje, a u zgradu je ušao sporednim putem, kroz gruntnovicu, svjestan da će tamo izbjeći sigurnosne provjere. Prema kasnijim svjedočanstvima, na ulazu je pokazao policijsku iskaznicu i bez pregleda ušao s ruksakom u sudnicu.

Suđenje za razvod braka vodila je sutkinja Ljiljana Hvalec i trajalo je od 9:45 do oko 10:00 sati. Nije bilo ikakvih naznaka što će uslijediti. Kada je sutkinja na kraju rasprave izrekla riječ "*dovršeno*" – Oraškić je iznenada ustao. Iz jakne je izvukao pištolj koji je prokrijumčario u ruksaku i počeo pucati po prisutnima.

Prva meta bila mu je supruga Gordana. Dva hica iz neposredne blizine ispalio je u svoju ženu. Gordana je pala, a Oraškić je zatim uperio cijev u njezinu odvjetnicu Hajru Prohić. Hladnokrvno je ispalio još dva metka te i nju smrtno ranio. Potom se okrenuo prema stolu gdje je sjedila sutkinja. Ljiljana Hvalec nije ni stigla reagirati, jer sve se odigralo u sekundama. Oraškić je potegnuo okidač, a ranjena je sutkinja pala sa stolca i ubrzo podlegla ranama. U tom krvavom metežu zapisničarka Stanka Cvetković bila je posljednja preostala svjedokinja u prostoriji. Užasnuta, pritisnula se uz zid. Oraškić joj je prišao i pucao i u nju.

Stanka je teško ranjena metkom u leđa i glavu, no imala je nevjerojatnu sreću – preživjela je taj ubilački pohod. Kasnije je opisala tih nekoliko sekundi strave:

"Kada je sutkinja Ljiljana Hvalec na kraju brakorazvodne parnice u zapisnik izdiktirala 'dovršeno', čula sam kako joj se oteo uzvik iznenađenja. Podigla sam pogled i vidjela pištolj u njegovoj ruci... Repetirao ga je i počeo pucati. Izbrojila sam osam hitaca, nadala se da će mu se isprazniti pištolj, da neće pucati u mene. No tada mi je prišao. Ispalio mi je metak u leđa i glavu." izjavila je kasnije.

Sudnica je u trenu postala poprište masakra – tri žene ostale su nepomično ležati, jedino je zapisničarka davala znakove života. Oraškić je, međutim, ostao sablasno miran. Izašao je iz sudnice laganim korakom, kao da se ništa nije dogodilo. Hodnicima suda, vrlo brzo zavladała je panika; čuli su se krici i trčanje onih koji su pokušavali shvatiti odakle dolaze pucnjevi. U općem kaosu, ubojica je svratio do obližnjeg WC-a te oprao ruke, nastojeći isprati tragove barutnih čestica. Lukavo je iskoristio nastalu gužvu i neometano napustio zgradu suda, nestavši među šokiranim ljudima koji su bježali van.

Ta mala sudnica, poprište trostrukog femicida, zauvijek je zatvorena nakon tragičnog događaja – u njoj više nikad nije održana nijedna rasprava. Hrvatska javnost ostala je zgrožena činjenicom da je mjesto koje je trebalo biti sigurno, postalo mjesto brutalnog ubojstva žene koja je tražila zaštitu pravnog sustava.

Potjera, uhićenje i forenzički dokazi

Nakon što je počinio trostruko ubojstvo i pokušaj ubojstva, Mato Oraškić već je imao unaprijed osmišljen plan bijega. Ispred zgrade suda čekao ga je automobil kojim je odmah krenuo prema granici, nastojeći pobjeći iz zemlje. Vozio je autocestom prema Sloveniji, računajući da će prijeći granicu prije nego ga policija počne tražiti. Planirao je preko Slovenije pobjeći dalje, vjerojatno u neku od susjednih država, kako bi izbjegao uhićenje.

Policija je, međutim, izuzetno brzo reagirala. Odmah nakon dojava o pucnjavi, fotografija i opis počinitelja proslijeđeni su svim policijskim ophodnjama i graničnim prijelazima. Već oko 13 sati toga dana, na graničnom prijelazu Bregana prema Sloveniji, policijski službenici su uočili vozilo i osobu koja odgovara opisu. Zaustavili su sivi Passat zagrebačkih registracija kojim je upravljao Oraškić. Pokušao ih je zavarati – predstavio se policajcima na granici kao njihov kolega: rekao je da je policajac te da putuje u Brežice na sprovod, a potom navodno ide ravno na posao. Na suvozačkom sjedalu u automobilu doista je imao odloženu policijsku uniformu, očito pripremljenu kao lažnu legitimaciju za slučaj da bude zaustavljen. Na sreću, granični policajci nisu mu povjerovali. U rukama su naime, već imali njegovu fotografiju i znali su koga traže. Zamolili su ga da izađe iz vozila i pođe u službene prostorije, gdje je ubrzo savladan i uhićen bez daljnjeg otpora.

Pregledom Oraškićeva automobila pronađeni su ključni materijalni dokazi koji su potvrdili da je čin itekako planiran. Na suvozačkom mjestu pronađen je pištolj iz kojeg je pucao – ubojito oružje kojim je počinio masakr. Osim oružja, policajci su u vozilu pronašli i spis brakorazvodne parnice Oraškićevog razvoda, kojeg je ubojica ponio sa sobom. Taj detalj (da je ponio sudski spis) ukazuje da je Oraškić hladnokrvno razmišljao čak i o dokazima i posljedicama, vjerojatno nastojeći onemogućiti daljnji postupak razvoda ili sakriti informacije o predmetu. Nadalje, u automobilu je otkriveno čak 180.000 kuna i 90.000 njemačkih maraka u gotovini. Bila je to velika svota novca (ukupno preko 130.000 eura) koju je pripremio za bijeg i skrivanje. Sve navedeno jasno je pokazivalo da je Oraškić zločin i bijeg pomno isplanirao – od načina ulaska u sud i počinjenja ubojstva, do pokušaja bjega preko granice.

Prilikom uhićenja, Oraškić se još pokušavao dosjetiti kako otežati istragu. Protivio se predaji forenzičkih uzoraka – nije dobrovoljno htio dati ruke na pregled tragova baruta niti odjeću na analizu. Kada su ga policajci u postaji pokušali fotografirati i uzeti otiske prstiju te uzorke parafinske rukavice (test na barutne čestice), pružao je aktivan otpor. Morali su ga fizički držati kako bi forenzičari mogli uzeti tragove s

njegovih šaka i odjeće. No već i površnim pregledom bilo je očito da se radi o počinitelju: *“policajci su mu na rukama vidjeli tragove opranog baruta, a na odjeći su bile kapljice krvi”* (svjedočenja iz istrage). Svi ključni dokazi ubrzo su prikupljeni i vještačeni. Balističko vještačenje potvrdilo je da je pištolj nađen u autu oružje, onaj iz kojeg je pucano u sudnici. Parafinska rukavica dokazala je prisutnost barutnih čestica na Oraškićevim rukama unatoč pranju. Time je forenzička slagalica zločina bila potpuna.

Suđenje: poricanje, bahatost i maksimalna kazna

Kazneni postupak protiv Mate Oraškića proveden je relativno brzo s obzirom na težinu slučaja. Optužen je za tri teška ubojstva i jedan pokušaj teškog ubojstva, za što mu je prijetila najteža moguća kazna zatvora. Suđenje je održano pred vijećem Županijskog suda u Zagrebu (jer je zbog težine djela i trostrukog ubojstva nadležnost s općinskog prešla na županijski sud). Već na prvim ročištima, Oraškić se držao bahato i negirao je bilo kakvu krivnju, iako su dokazi govorili za sebe. Prilikom očitovanja o krivnji, izrekao je nevjerojatan iskaz: tvrdio je da on “nije nikoga ubio” i da uopće nije bio prisutan na sudu u vrijeme zločina, insinuirajući da je ovo namještaljka i da je netko drugi počinio ta ubojstva. Ovo apsurdno poricanje – unatoč tome što su ga svjedoci vidjeli na mjestu zločina i što je uhićen nekoliko sati kasnije s jasnim dokazima – ukazivalo je na potpun izostanak kajanja i suočavanja sa stvarnošću s njegove strane.

Tijekom suđenja Oraškić je nastavio sa skandaloznim ponašanjem. Više puta je zahtijevao izuzeće sudaca i članova sudskog vijeća, očito nastojeći odugovlačiti postupak. Upućivao je uvrede i prijetnje svima oko sebe: u sudnici je vrijeđao suca, obezvrijeđivao tužitelja, a obiteljima svojih žrtava dobacivao je pogrdne riječi nazivajući ih “đubrad”. Novinare koji su pratili suđenje nazivao je “štakorima”, pokazujući time potpunu bešćutnost i prezir prema javnosti. U nekoliko navrata izvodio je ispade bijesa, što je dodatno traumatiziralo obitelji žrtava prisutne u sudnici.

Zanimljivo, Oraškić je pribjegao i neobičnom pokušaju manipulacije svojim identitetom tijekom suđenja. Naime, u pritvoru i na ročištima drastično je promijenio svoj fizički izgled: obrijao je glavu do kože i čak obrijao svoje obrve, pustio je guste brkove te se vidno udebljao desetak kilograma. Na prvi pogled bio je gotovo neprepoznatljiva osoba u odnosu na fotografije iz vremena zločina. Ovakav izgled pokušao je iskoristiti da podrži svoju obranu – tvrdio je da na fotografijama s uviđaja i snimkama nadzornih kamera nije on, nego “neka druga osoba”. Naravno, sud nije prihvatio takve tvrdnje budući da su dokazi i svjedoci nepobitno povezali njega s mjestom zločina, no ova bizarna strategija pokazuje do koje mjere je Oraškić bio spreman ići u negiranju krivnje.

Nakon provedene glavne rasprave, tijekom koje je saslušano mnoštvo svjedoka (uključujući i preživjelu Stanku Cvetković, čije je svjedočanstvo bilo posebno potresno i ključno), sudsko vijeće donijelo je jednoglasnu osuđujuću presudu. U trenutku izricanja presude, Oraškić je posljednji put napravio scenu: čim je sudac počeo čitati presudu, optuženik je naglo kleknuo na pod, rukama začepio vlastite uši i počeo glasno ponavljati da ne želi to slušati. Ovakvo ponašanje bilo je šokantno za prisutne.

Mato Oraškić proglašen je krivim za svako od djela iz optužnice. Pri odmjeravanju kazne sud je u obzir uzeo iznimnu težinu zločina, njegovu hladnokrvnost i činjenicu da je ubio tri nedužne osobe iz osvete i povrijeđene taštine. Za svako pojedino ubojstvo izrečene su mu visoke kazne - 35 godina zatvora za dvostruko ubojstvo sutkinje Hvalec i odvjetnice Prohić, 30 godina za ubojstvo supruge Gordane – uz određeno obrazloženje da je tu postojala izvjesna “emocionalna komponenta”, i 20 godina za pokušaj ubojstva zapisničarke. Ipak, po tada važećem Kaznenom zakonu Republike Hrvatske, zatvorska kazna nije smjela prelaziti 40 godina zatvora ni u slučaju zbirnih kazni za višestruka ubojstva. Stoga je sud Oraškiću izrekao jedinstvenu kaznu dugotrajnog zatvora u trajanju od 40 godina, što je maksimalna kazna u hrvatskom pravosuđu. Time je Mato Oraškić postao prva osoba u Hrvatskoj osuđena na 40 godina zatvora otkako je ta kazna uvedena.

Njegova kazna postala je pravomoćna 2000. godine i on je upućen na izdržavanje kazne – koju i danas služi. (Prema izračunima, na slobodu bi trebao izaći 22. rujna 2039. godine, što izaziva nelagodu javnosti s obzirom na težinu zločina, no to je pitanje kaznene politike i (ne)postojanja doživotnog zatvora.

Profil počinitelja: “uzoran” policajac i opasni zlostavljač

Jedno od najtežih pitanja koja su se postavljala nakon ovog zločina bilo je: tko je Mato Oraškić i kako je došlo do toga da počini takav masakr? Istraga i medijski napisi otkrili su mračnu pozadinu koja upućuje da ovo nije bio “izolirani ispad” mirnog građanina, dobrog susjeda, već kulminacija dugogodišnjeg obiteljskog nasilja i patologije ponašanja.

Mato Oraškić bio je po zanimanju policajac – radio je u Policijskoj postaji Novi Zagreb. Da apsurd bude veći, riječ je o osobi koja je trebala štititi zakon i red. Njegovi poznanici isprva su ga opisivali kao relativno povučenog, fizički snažnog muškarca koji “nije puno pričao”. No, iza zatvorenih vrata svog doma, prema kasnijim svjedočenjima, Oraškić je provodio sustavno psihičko i fizičko zlostavljanje svoje supruge Gordane tijekom kratkog trajanja njihova braka. Bio je patološki ljubomoran i posesivan: Gordanu nije ispuštao iz vida, pratio ju je doslovno u stopu – navodno čak i kada bi kod kuće otišla u kupaonicu, on je provjeravao što radi. Ograničio joj je društveni život do krajnjih granica; prestali su se viđati s prijateljima, a Novu godinu dočekivali su kod kuće “da ona slučajno nekoga ne poljubi u ponoć”, kako su kasnije svjedočili njihovi poznanici. Takva opsesivna kontrola i ljubomora, s vremenom je bivala sve izraženija.

Okolina je počela zamjećivati da s Gordanom nešto nije u redu – prijatelji i obitelj uočili su da je sve više prestrašena, povučena i da uvijek pazi na svaki svoj potez u prisutnosti supruge. Iako o svojim problemima Gordana nije otvoreno govorila nikome (što je čest slučaj kod žrtava obiteljskog nasilja, zbog srama ili straha), njezino stanje bilo je alarmantno. Prema nekim svjedočanstvima, kolege iz policije znali su i za Oraškićeve “ispade” i nasilničko ponašanje prema supruzi, no nitko od njih nije ozbiljno reagirao da zaštiti sirotu ženu. Štoviše, neki su ga

čak cinično prozvali nadimkom “psihopat Mato”. Taj porazan podatak zorno ilustrira kako se nasilje “toleriralo” među nekim kolegama. Prema nekim analizama čak postoji podatak da žene čiji su muževi policajci ili vojnici teže dobivaju pomoć, jer kolege nasilnika često “žmire” na njegove postupke iz lojalnosti ili nevjerice da “njihov kolega može to raditi”.

Znakovi

Gordanina rodbina, koja je živjela u inozemstvu, također je naslućivala da nešto nije u redu. Nakon nepune dvije godine braka, Gordana je skupila snage i odlučila ostaviti Matu. Prethodno je doživjela možda i najgore epizode fizičkog zlostavljanja – jednom prilikom pobjegla je od supruga preko granice: sklonila se kod obiteljskih prijatelja u Sloveniji, odakle je nazvala roditelje da dođu po nju. Kad su je roditelji vidjeli, bili su šokirani: Gordana je bila pretučena do neprepoznatljivosti – slomljene i deformirane čeljusti, zatvorenog jednog oka, puna modrica po licu i tijelu. Odmah su je odvezli natrag u Njemačku, gdje su pokušali sanirati ozljede i pružiti joj utočište. Gordana je tada definitivno odlučila prekinuti taj nasilnički odnos – pokrenula je brakorazvodnu parnicu u Hrvatskoj. Iz sigurnosnih razloga nije se namjeravala vraćati u domovinu. Novi početak planirala je daleko od zlostavljača.

Mato Oraškić, međutim, nije mogao prihvatiti da ga je supruga napustila. Učinio je sve da je pokuša vratiti: čim je doznao da je kod roditelja u Njemačkoj, došao je za njom. Danima je čekao ispred kuće u autu, molio je i prijetio, naizmjenično. Odbijao je otići. Naposljetku ga je otjerala njemačka policija. Gordana mu je time jasno dala do znanja da ne želi s njim više ništa imati. Tada Oraškić prelazi iz faze “moljenja” u fazu osvete. Njegov povrijeđeni ego i uvjerenje da ga je Gordana osramotila odlaskom pretvaraju se u konkretnu zločinačku misiju: prvo je na meti bila njezina imovina i obitelj. U kolovozu 1999. Oraškić je zapalio kuću roditelja svoje žene u mjestu Blagorodovac pokraj Grubišnog Polja. Time je počinio teško kazneno djelo podmetanja požara – očito s namjerom da nanese materijalnu štetu Gordaninoj obitelji i pošalje poruku straha. Policijska istraga brzo ga je povezala s tim požarom, i

premda tada nije bilo izravnih svjedoka, unutarnja kontrola MUP-a suspendirala ga je s dužnosti zbog osnovane sumnje da on stoji iza paljenja kuće. To je ujedno značilo i oduzimanje službenog pištolja (koji, čini se, nije koristio u zločinu, već je nabavio ilegalni) i pokretanje disciplinskog postupka. No, kazneni postupak za paljevinu tek je trebao uslijediti, a suspenzija ga nije spriječila da kuje daljnje planove.

Oraškić je za sve okrivljavao Gordanu: u njegovom iskrivljenom svijetu, ona je bila ta koja mu je “uništila život” time što ga je napustila i izazvala (po njemu) njegove probleme na poslu. Razvio je ubilačku namjeru da joj se osveti i to ne samo njoj, nego i svima koje je smatrao krivcima što mu je žena odlučila otići. Ovakav obrazac ponašanja prepoznatljiv je u slučajevima ekstremnog partnerskog nasilja: stručnjaci ističu da nasilnici često vjeruju kako se njihova žena nije sama odlučila otići, nego da ima “suučesnike” – prijatelje, obitelj, institucije – koji joj pomažu, te zbog toga i njih vide kao neprijatelje. I Oraškić je bio uvjeren da su za raspad braka i “neposluh” njegove supruge krivi i drugi – odvjetnica koja joj je pravno pomagala, sutkinja koja je vodila brakorazvodni postupak. Zato je odlučio “kazniti” sve njih. Prema iskazima, u danima prije zločina izgovarao je: *“Ako neće biti moja, neće biti ničija!”*

Ovakav profil – posesivni nasilnik, bivši službenik sustava s pristupom oružju – čini Oraškića školskim primjerom upozorenja koliko smrtonosno rodno uvjetovano nasilje može postati ako se na znakove ne reagira na vrijeme.

Propusti sustava i reakcija institucija

Trostruko ubojstvo na sudu otvorilo je brojna pitanja o tome jesu li se mogle izbjeći takve tragedije boljom prevencijom i reakcijom nadležnih institucija. Nažalost, u slučaju Oraškić ispostavilo se da je postojao niz propusta sustava – od nedovoljne zaštite žrtve, do manjkave sigurnosti na samom sudu – koji su kumulativno doveli do fatalnog ishoda.

Prije svega, Gordana Oraškić učinila je sve što je bilo u njenoj moći da se spasi od nasilja. Napustila je muža nasilnika, prijavila razvod, pa čak i

fizički pobjegla u inozemstvo kako bi se sklonila na sigurno. No, sustav joj nije uspio pružiti potpunu zaštitu onda kada je bilo najpotrebnije. Morala se vratiti u Hrvatsku radi brakorazvodne parnice – a upravo tada se dogodilo najgore.

Postavlja se pitanje: zašto odgovorne institucije nisu predvidjele rizik i osigurale dodatne mjere opreza za tu sudsku raspravu, s obzirom na poznatu povijest nasilja? Prema svjedočenjima iznesenim nakon događaja, policija koja je bila uključena u slučaj jest bila svjesna Oraškićevih prijetnji (znao je otvoreno govoriti da će “sve pobiti”). Također, činjenica da je već bio kazneno prijavljen zbog paljenja kuće i suspendiran kao opasan trebala je biti veliki *red flag*. Zašto ta informacija nije pravovremeno i konkretno došla do službi zaduženih za sigurnost suda?

Na ulazu u sud kobnog dana nije bilo pojačanog osiguranja, niti je sutkinja dobila pratnju ili zaštitu. Štoviše, portiri i pravosudna policija na sudu postupali su rutinski – tim više jer im je pokazao policijsku značku. Čuvari na ulazu trebali su biti upozoreni da dolazi čovjek koji je već pokazao ekstremno nasilje prema ženi i da “se svašta može dogoditi”.

Ovaj je slučaj razotkrio i potpune sigurnosne propuste u sudskim zgradama. Naime, do 1999. zagrebački sud nije imao detektore metala niti sustavne preglede građana na ulazu. Odmah nakon ovog masakra, poduzete su hitne mjere: u Palaču pravde u Zagrebu instaliran je detektor metala i postrožene su kontrole na ulazu u sud. Uvedena je obveza pregledavanja torbi i paketa svih stranaka koje ulaze, bez obzira na eventualni policijski status. Ovaj događaj, iako tragičan, rezultirao je time da više nikada nitko ne može tako lako unijeti oružje u sudnicu – barem ne bez detektora koji bi oglasio alarm. Nažalost, cijena tog saznanja bile su tri izgubljene ljudske žrtve.

22. rujna proglašen Nacionalnim danom borbe protiv nasilja nad ženama
Hrvatski sabor je 2004. godine jednoglasno donio odluku da se 22. rujna proglasi Nacionalnim danom borbe protiv nasilja nad ženama. Time su

željeli odati počast ubijenim ženama i trajno ukazati na potrebu za borbom protiv obiteljskog nasilja. Svake godine na taj datum održavaju se komemoracije i javne akcije.

Unatoč svim mjerama, ostaje *“pitanje svih pitanja”*: je li od 1999. do danas sustav dovoljno napredovao da uoči i spriječi idući takav slučaj prije nego bude prekasno? Svaki put kad se dogodi novi težak slučaj nasilja u obitelji ili femicid, javnost se prisjeti da brojni signali često prethode tragediji. Oraškićev slučaj postao je školski primjer koji se analizira na edukacijama policajaca, socijalnih radnika, sudaca i drugih – upravo da bi se razumjelo kako kontinuirani propusti mogu dovesti do katastrofe. Od tada su donesene dvije Nacionalne strategije zaštite od nasilja u obitelji, izmijenjeni su zakoni, osnovani su brojni skloništa za žene i savjetovališta. No statistike i dalje upozoravaju da posla ima puno: i dalje svake godine u Hrvatskoj između 10 i 20 žena bude ubijeno od ruke bliske osobe – najčešće partnera. Svaka od tih smrti nosi pitanje jesmo li nešto mogli učiniti bolje.

Upozorenja i preporuke pravobraniteljice Višnje Ljubičić

Pravobraniteljica za ravnopravnost spolova Višnja Ljubičić, posebno je glasna zagovornica sustavnog i ozbiljnog pristupa sprječavanju nasilja nad ženama. Ona redovito u svojim godišnjim izvješćima i javnim istupima upozorava da *“problem obiteljskog nasilja nije jednodimenzionalan”* i da zakonske promjene same po sebi neće polučiti rezultate bez učinkovite primjene na terenu. Ljubičić pohvaljuje pozitivne pomake u zakonodavstvu posljednjih godina – primjerice, od 2020. su izmjenama Kaznenog zakona i Zakona o zaštiti od nasilja u obitelji ispravljeni neki ključni nedostatci: tjelesno nasilje u obitelji više se ne tretira kao prekršaj, već isključivo kao kazneno djelo, što je bio zahtjev struke dugo vremena. Ipak, pravobraniteljica upozorava da se problem ne rješava *“čestim izmjenama zakona”* ako u praksi izostaje njihova prava primjena.

Ured pravobraniteljice od 2017. vodi i tzv. “Femicide Watch” – posebno promatračko tijelo koje detaljno analizira svaki slučaj ubojstva žene od strane partnera ili člana obitelji. Kroz postupke i praćenje sudskih spisa,

pravobraniteljica je učestalo utvrđivala da do tragičnih posljedica dolazi kad neko tijelo sustava prevencije krivo procijeni rizik za žrtvu. Drugim riječima, gotovo svaki femicid prethodno ima “povijest” – bilo prijavljivanog ili neprijavljivanog nasilja i negdje je sustav propustio zaustaviti eskalaciju. U slučaju Gordane Oraškić, to je sada bolno jasno: institucije su imale više dodirnih točaka s nasilnikom, ali nije postojao objedinjeni protokol koji bi sagledao cjelinu rizika i poduzeo sveobuhvatne mjere zaštite. Pravobraniteljica Ljubičić stalno poziva na međuresornu suradnju i protokole postupanja – da centri za socijalnu skrb, policija, zdravstvene ustanove, odvjetništva i sudovi rade zajedno i razmjenjuju informacije čim se uoči nasilje: *“Riječ je o društvenom problemu o kojem je potrebno otvoreno govoriti na svim razinama, i nužno je potaknuti međusobnu suradnju vlasti u suzbijanju nasilja i sankcioniranju počinitelja”*, stoji u njezinom izvješću za 2019. godinu.

Pozitivno je što su nakon 1999. uslijedile neke značajne zakonske i institucionalne promjene. Međutim, slučajevi koji se i dalje događaju, pokazuju da sustav još zakazuje. Kao što je i Višnja Ljubičić jednom simbolično rekla, *“Hrvatska se normativno odredila kao društvo nulte tolerancije na nasilje, ali svakodnevni slučajevi – pa i verbalno nasilje javnih osoba – pokazuju da još nismo dosegli tu nultu toleranciju u praksi”*. Zato se Dan borbe protiv nasilja nad ženama obilježava ne samo u znak sjećanja, nego i kao poziv na akciju – da svatko tko prepozna nasilje, isto i prijavi. Ali i da sustav reagira promptno i odlučno, prije nego što bude kasno.

Nasilje se ne smije banalizirati da ne bi posalo sudbina našeg doba

Trostruko ubojstvo u zagrebačkoj sudnici 1999. ostaje jedan od najpotresnijih događaja u modernoj Hrvatskoj. Gordana Oraškić, Hajra Prohić i Ljiljana Hvalec postale su simboli svih žena žrtava rodno uvjetovanog nasilja, a Stanka Cvetković simbol je preživjele koja nosi trajne ožiljke jednog nezamislivog čina mržnje. Slučaj Oraškić naučio nas je da ignoriranje znakova upozorenja ubija, da blagost prema počiniteljima ohrabruje nove zločine, te da šutnja okoline osuđuje žrtvu na izolaciju.

Za kraj, vrijedi se podsjetiti i ljudske dimenzije ove tragedije koja nadilazi statistike i zakone. Iza svake žrtve ostaju razorene obitelji. Tako su nakon Ljiljane Hvalec ostala dva dječaka, Dino i Vito, koji su preko noći ostali bez majke. Dino Hvalec je 2022. godine, kao mladić, sudjelovao u potresnom spotu kampanje “#empatijasada – za društvo bez nasilja” i prisjetio se tog jutra kad je posljednji put vidio mamu: *“Mama nas je prije posla vodila u školu i vrtić... Sjećam se da me poljubila pred školom, i s bratom otišla prema vrtiću. Tada sam zadnji put vidio svoju majku. Imao sam devet godina, a moj brat Vito pet kad nam je mama ubijena.”*. Njegove riječi opomena su svima nama koliko je važno da kao društvo učinimo sve da nijedno dijete više ne odrasta s takvom ranom.

Iz tišine sudnice koja je godinama zatvorena, odjekuje poruka: nasilje se ne smije tolerirati, ne smije ignorirati, i ne smije ostati iza zatvorenih vrata. Na pozive upomoć ne smijemo oglušiti – ni kao pojedinci, ni kao sustav. Samo tako ćemo jednoga dana moći reći da smo zaista spriječili da se ovakve tragedije dogode.



Članak je objavljen uz financijsku potporu Agencije za elektroničke medije iz Programa poticanja novinarske izvrsnosti

